

L'aplicació judicial del Codi Civil de Catalunya

L'aplicació judicial del Codi Civil de Catalunya

Institut de Dret privat europeu i comparat
Universitat de Girona
(Coord.)

Documenta
Universitaria

Dades CIP recomanades per la Biblioteca de la UdG

CIP 347(467.1) APL

L'Aplicació judicial del Codi Civil de Catalunya / Institut de Dret privat europeu i comparat Universitat de Girona (coord.). -- Girona : Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona : Documenta Universitaria, 2023. -- 1070 pàgines ; 23 cm
Conté: El papel de la jurisprudencia: tradición y derecho catalán contemporáneo / Jesús Delgado Echeverría ...
ISBN 978-84-9984-672-0

I. Delgado Echeverría, Jesús. Papel de la jurisprudencia: tradición y derecho catalán contemporáneo II. Universitat de Girona. Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona 1. Dret civil -- Legislació -- Catalunya 2. Catalunya. Codi civil

CIP 347(467.1) APL

No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades per altres persones que no siguin les propietàries dels drets. És la llicència més restrictiva ja que només permet que altres persones es descarreguin l'obra i la comparteixin amb altres sempre i quan en reconeguin l'autoria, però sense fer-ne modificacions ni ús comercial.

© dels textos: els seus autors

© de l'edició: Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona

© de l'edició: Documenta Universitaria

ISBN primera edició: 978-84-9984-659-0

Segona edició, ampliada, revisada i actualitzada als RDL 5/2023 i 6/2023.

ISBN: 978-84-9984-672-9

DOI: 10.33115/b/9788499846729

Girona, 2024

Les Vint-i-dosenes Jornades han estat organitzades per l'Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona, en col·laboració amb l'Ajuntament de Tossa de Mar i el suport de:

Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, Drets i Memòria

Universitat de Girona

Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya

Deganat autonòmic dels Registradors de la Propietat i Mercantils de Catalunya

Col·legi Notarial de Catalunya

Facultat de Dret UAB (Deganat)

Facultat de Dret UB (Deganat)

Facultat de Dret UdG (Deganat)

Col·legi de l'Advocacia de Girona

Col·legi d'Advocats de Terrassa

Col·legi de l'Advocacia de Figueres

Sumari

Primera ponència **El paper de la jurisprudència** **en el dret civil català actual**

El papel de la jurisprudencia: tradición y derecho catalán contemporáneo	11
Jesús Delgado Echeverría	
La creación de la norma jurisprudencial y los tribunales superiores de justicia. El diálogo entre el Tribunal Supremo y los Tribunales Superiores de Justicia.....	44
Francisco de P. Blasco Gascó	
La sentència del tribunal d'instància com a objecte cassacional.....	109
Francisco Javier Pereda Gámez	
Tècnica cassacional i accés al TSJC.....	160
Joaquim Bayo Delgado	

Segona ponència **L'aplicació judicial del Codi Civil de Catalunya**

Llibre primer del Codi Civil de Catalunya

Principales líneas jurisprudenciales del TSJC en materia de prescripción y caducidad	206
Fernando Lacaba Sánchez	

Alguns problemes de l'aplicació de les normes del CCCat en matèria de prescripció. Èmfasi especial en el camp de la responsabilitat civil	263
Sonia Ramos González	

Llibre segon del Codi Civil de Catalunya

Jurisprudència del llibre segon del Codi Civil de Catalunya.....	306
Maria Eugènia Alegret Burgués	

Adquisicions oneroses i titularitats dels cònjuges en el règim de separació de béns i dels convivents en parella estable*	354
Albert Lamarca i Marquès	

L'actualització del dret de filiació a la llum de la jurisprudència	448
Esther Farnós Amorós	

Llibre quart del Codi Civil de Catalunya

Sucesión contractual e intestada: práctica notarial, experiencia jurisprudencial y doctrina de la DGDEJM	513
Jesús Gómez Taboada	

La sucesión testada en Catalunya: práctica notarial, jurisprudencia y doctrina de la DGDEJM.....	542
Pablo Vázquez Moral	

Jurisprudència sobre la transmissió de la delació. Els seus efectes civils, fiscals i registrals.....	622
Enrique Peruga Pérez	

Llibre cinquè del Codi Civil de Catalunya

- La jurisprudència sobre el libro quinto del CCCat.....654**
Antonio Recio Córdoba
- La jurisprudència sobre l'ús turístic dels habitatges
al llibre cinquè del Codi Civil de Catalunya694**
Esther Sais Re
- El pacte comissori en la jurisprudència del Tribunal
Superior de Justícia de Catalunya712**
Rosa Milà Rafel
- La revisió judicial de les resolucions de la Direcció
General de Dret, Entitats Jurídiques i Mediació752**
Miriam Anderson

Llibre sisè del Codi Civil de Catalunya

- La primera experiència en l'aplicació judicial del nou
llibre sisè del Codi civil de Catalunya816**
Jordi Seguí Puntas

Comunicacions

- La reforma de la casación civil: efectos sobre la casación
civil autonómica846**
José-Ramón García Vicente
- La prescripció de la pretensió al pagament de les despeses
de la comunitat de propietaris863**
Tomàs Gabriel García-Micó
- Barreres arquitectòniques i comunitats de propietaris:
anàlisi de l'aplicació judicial de l'art. 553-25.5 CCCat876**
Guillem Izquierdo Grau

El usufructo con facultad de disposición: su desarrollo por la jurisprudencia en Cataluña	909
M ^a Patricia Represa Polo	
Desheretament per absència de relació familiar: la interpretació de les audiències provincials de Barcelona i Tarragona.....	935
Rosa M. Garcia Teruel	
El Dret català de contractes: del Dret <i>aplicable</i> al Dret <i>aplicat</i>	967
Lídia Arnau Raventós	
L'aplicació del règim de la conformitat del Codi civil de Catalunya per les Audiències Provincials	985
Roger Barat i Rubio	

Desheretament per absència de relació familiar: la interpretació de les audiències provincials de Barcelona i Tarragona

Rosa M. Garcia Teruel
Professora lectora de dret civil.
Universitat de Barcelona

Sumari

1. Introducció i antecedents històrics
 2. Regulació del desheretament per absència de relació familiar al Codi civil de Catalunya
 3. La interpretació de l'art. 451-17 CCCat per part de les audiències provincials de Barcelona i Tarragona: requisits i càrrega de la prova
 - 3.1. Introducció metodològica
 - 3.2. La interpretació de les audiències provincials de Tarragona i Barcelona quant als requisits del desheretament i a la càrrega de la prova
 4. El compliment dels requisits del desheretament per manca de relació familiar a la pràctica judicial
 - 4.1. Absència continuada i manifesta de relació familiar
 - 4.2. La imputabilitat de l'absència de relació familiar
 5. El projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya
 6. Reflexions finals
- Bibliografia
- Llistat de sentències

1. Introducció i antecedents històrics

El llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions,¹ va introduir una nova causa de desheretament: l'absència de relació familiar continuada i manifesta que fos exclusivament imputable al legitimari (art. 451-17.2.e del Codi civil de Catalunya, CCCat). Aquesta és una qüestió de fet que, durant els més de 14 anys de vigència del llibre quart, ha hagut d'ésser valorada pels tribunals, comportant certa dificultat probatòria, tal com ja preveia el preàmbul del llibre quart del CCCat. En aquesta contribució s'estudia la interpretació que han fet les audiències provincials de Tarragona i Barcelona en referència als requisits per a que es pugui donar la causa de desheretament per absència de relació familiar, i es desglossen les situacions familiars més comunes que han portat al jutgador a qualificar el desheretament com a just o injust.

Els límits a la llibertat de testar i la necessitat de contribuir al sosteniment familiar a través d'un sistema de llegítimes² ha estat un dels temes de major discussió en el dret de successions, tant en el marc del procés codificador espanyol com el català.³ En concret, el debat s'ha centrat, en moltes ocasions, en la conveniència de donar més llibertat al causant, podent

1 Llei 10/2008, de 10 de juliol del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions. DOGC núm. 5175, de 17.7.2008.

2 El sistema de llegítimes partia del deure moral d'assistència i auxili econòmic que tenia l'home amb els seus familiars, com mostra la previsió de la *querrela inofficiosi testamenti* del Dret romà. ROCA SASTRE, Ramón M., *Estudios sobre sucesiones. Vol. II*. Madrid, Instituto de España, 1981, p. 44.

3 Tal com afirmava Vallet de Goytisolo, un moment polèmic de debat sobre el manteniment del sistema de llegítimes va ser el període codificador. VALLET DE GOYTISOLO, Juan, *Limitaciones de derecho sucesorio a la facultad de disponer. Tomo I. Las Legítimas*. Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, Madrid 1974, p. 21.

ordenar lliurement el destí del seu patrimoni, o en ampliar les causes de desheretament d'aquells familiars que ho consideri, tot privant-los de la llegítima que els hi pugui correspondre.

Ja al 1883, Duran i Bas va dissertar sobre aquesta qüestió a la *Memoria acerca de las Instituciones del Derecho civil de Cataluña*,⁴ encarregada arran del Decret del Ministre de Justícia Álvarez Bugallal de 2 de febrer de 1880,⁵ que ampliava «*el personal de la Comisión con un Letrado de ciencia y práctica reconocidas, por cada uno de los territorios de Cataluña, Aragón, Navarra, las Provincias Vascongadas, las Islas Baleares y Galicia*» per a poder culminar l'aprovació del Codi civil espanyol (CC).

A la memòria, Duran i Bas compara el sistema «d'hereus forçosos»⁶ que es pretenia importar del *Code* francès al projecte de CC, envers el sistema legitimari a Catalunya, el qual anomena de «llibertat de testar». El sistema català de llegítimes només gravava la quarta part dels béns a tot el territori català des de la Constitució de les Corts generals de Montsó de 1585 (Const. VI, I, I del Vol. III), basat en l'antiga llegítima romana.⁷ Les causes de desheretament també es fonamentaven en el Dret romà, tot i que Duran

4 DURÁN y BAS, Manuel, *Memoria de las instituciones del Derecho civil de Cataluña*. Barcelona, Imprenta de la Casa de Caridad, 1883.

5 Gaceta de Madrid, núm. 58, de 7 de febrer de 1880.

6 Duran i Bas qualifica els sistemes de successió forçosa aquells on més de la meitat dels béns del causant s'haurien de distribuir forçosament entre els legitimaris. No obstant això, el CC no inclou tècnicament un sistema d'hereus forçosos, tot i la pròpia terminologia utilitzada a l'art. 763 CC, doncs el legitimari no és hereu, sinó adquirent d'una porció legítima. ROCA SASTRE, Ramón M. *Estudios sobre sucesiones ...* p. 51.

7 L'antiga llegítima romana no s'havia aplicat uniformement a tot el territori català: durant un temps, en el territori català (exceptuant Cervera, Tarragona i d'altres localitats), va ser vigent la Costum I, tit. 1, llib. 6 del tercer volum de les Constitucions, que establí que si el causant tenia quatre o menys fills, s'havia de repartir un terç de l'herència; també per a Barcelona, a partir del 1283, vuit quinzenes parts eren de llegítima; de les set parts restants, cinc s'havien d'utilitzar per a millorar algun dels fills, mentre que la resta eren de lliure disposició; a Tortosa, la llegítima era d'un terç o de la meitat dels béns segons el causant tingués quatre o més fills. Podeu veure una recopilació històrica de la exorquia o llegítima a Catalunya a NAVAS NAVARRO, Susana, «La sucesión intestada de la Generalidad de Cataluña», *Anuario de derecho civil*, vol. 55, núm. 3, 2002, p. 965-1114.

i Bas apostava per la seva revisió,⁸ atès a que es preveïen causes en desús, com el desheretament del fill que es dedicava a certes professions.⁹

L'aprovació del Codi civil espanyol al 1889¹⁰ va suposar la regulació d'un sistema de llegítimes que, si bé suposava la reserva de dues terceres parts de l'actiu hereditari per als denominats «hereus forçosos» (segons nomenclatura del propi CC, art. 806), no significava que la llibertat de testar del causant quedés completament suprimida. Així doncs, tal com confirmà Vallet de Goytisolo,¹¹ des d'un punt de vista qualitatiu, tots els règims successoris espanyols es basaven en la llibertat de testar, al predominar la voluntat del testador. El CC va preveure, doncs, un sistema de llegítimes romanes, que pressuposen la llibertat de testar, al contrari que el sistema de llegítimes germànic, basat en la prohibició general de disposar dels propis béns, excepte d'algunes quotes.¹² Així mateix, el CC adapta de forma gairebé intacta el desheretament romà regulat a la Novel·la 115 de Justinià,¹³ amb la finalitat de flexibilitzar la rigidesa de la llegítima i d'evitar obligar al causant a afavorir familiars amb conductes reprovables.¹⁴

La publicació del CC també va comportar, per a Catalunya, la conservació del dret propi en matèria de successions i llegítimes. Ho va fer, però, com a dret especial, ja que la primera versió de l'art. 12 CC establia que les províncies i territoris en que subsistia dret foral el conservarien *por ahora*, regint-se supletòriament pel CC, encomanant alhora la tasca de recopilar

8 DURÁN y BAS, Manuel, *Memoria de las instituciones...* p. 170.

9 El jurista català, justificant que un sistema que atorgués més llibertat coincidia amb l'esperit individualista dels catalans, va aportar diversos arguments per a apostar pel manteniment de la llegítima catalana, que oferia avantatges des del punt de vista jurídic, polític, moral i econòmic: entre d'altres, que la llegítima catalana, al poder-se pagar en diners, contribuïa a evitar la divisió material del patrimoni; que un sistema de llibertat de testar, sense perjudici de llegítimes d'escassa quantia, és inherent al dret a la propietat com a expressió de la llibertat de l'individu; o que la llibertat de testar no és incompatible amb la protecció de la família, doncs aquesta es pot assolir a través del dret d'aliments.

10 Reial Decret de 24 de juliol de 1889, pel que es publica el Codi civil. Gaceta de Madrid núm. 206, de 25.7.1889.

11 VALLET DE GOYTISOLO, Juan, *Limitaciones de derecho sucesorio ...* p. 3.

12 ROCA SASTRE, Ramón M., *Estudios sobre sucesiones ...* p. 40.

13 Variant, això sí, les causes de desheretament, doncs és natural que aquestes s'adaptin a la realitat social. ROCA SASTRE MONCUNILL, Luís, *Derecho de sucesiones. TII*. Barcelona, Bosch, 1991, p. 553.

14 SCAEVOLA, Mucius Q., *Código civil. Comentado y concordado extensamente. Tom XIV. 5ª* edició. Madrid, Reus, 1940, p. 853.

les institucions civils pròpies de cada territori per a incorporar-les al CC en forma d'annexos. Catalunya va fer diversos projectes d'apèndix, en els quals es preveia el seu propi sistema de legítimes i desheretaments, tant en projectes oficials (per exemple, el projecte d'apèndix de 1930),¹⁵ com en d'altres de caràcter privat.¹⁶

Posteriorment, amb l'aprovació a les Corts generals de la Llei 40/1960, de 21 de juliol, sobre la Compilació de Dret civil especial de Catalunya (CDCC 1960),¹⁷ a Catalunya es va positivitzar el sistema de legítimes propi.

Els arts. 122 i ss. CDCC 1960 atorgava als legitimaris (als fills i descendents en representació d'aquests i, si no, als ascendents) un valor global d'una quarta part sobre els béns hereditaris al moment de la mort, amb deducció de despeses, i afegint-hi el valor de les donacions imputables a la llegítima. No obstant això, no es va regular el desheretament, probablement per la similitud existent amb el desheretament al CC, que també s'havia basat en normes de dret romà.¹⁸ A la CDCC 1960 només es feia referència puntual a aquesta qüestió, com els efectes del desheretament injust (art. 141, ap. 5 CDCC 1960) o que fa nombre el desheretat justament (art. 130 CDCC 1960); regla que venia de la interpretació sostinguda per Duran i Bas de l'axioma «*Exheredatus numerum facit ad augendam, et partem facit ad minuendam legitimam*».

15 A l'art. 288 del projecte d'apèndix de 1930 es preveia que el testador podia desheretar als legitimaris descendents quan aquests havien comès un maltractament d'obra, l'havien deshonrat o acusat de delictes; respecte als ascendents, els podia desheretar per haver atemptat contra la vida dels fills, tenir un «tracte il·lícit» amb la seva dona, o no haver-lo assistit en cas d'indigència. Versió oficial del projecte d'apèndix de 1930. Consultat a: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del Dret civil de Catalunya. Textos jurídics catalans. Lleis i costums, VI/2. 1995, p. 643.

16 Per exemple, a la proposta d'apèndix de Romani i Puigdemolas, l'art. 749 preveia diverses causes de desheretament, incloent les injúries o maltractaments al causant, així com el fet que el descendent «*llevar vida licenciosa á menos que resultare moralmente responsable de este género de vida el mal ejemplo ó abandono de sus ascendientes*». ROMANÍ Y PUIGDENGOLAS, FRANCISCO i TRIAS Y GIRÓ, Juan de D., *Anteproyecto de Apéndice al Código civil para el Principado de Cataluña que presenta a la Comisión especial constituida con arreglo al Real Decreto de 24 de abril de 1899*. Barcelona, Imp. Vilá, Abad y Camp. Riera alta, 45, 1903.

17 BOE núm. 175, de 22.7.1960.

18 VALLET DE GOYTISOLO, Juan, *Limitaciones de derecho sucesorio* ... p. 720.

Tampoc la Llei 13/1984, de 20 de març, sobre la Compilació de Dret civil de Catalunya¹⁹ va incloure les causes de desheretament. No va ser fins la publicació del Codi de successions per causa de mort (Llei 40/1991, de 30 de desembre; CS)²⁰ que es va introduir una regulació més extensa del desheretament, conceptualitzant-lo i establint-ne les seves causes i efectes (arts. 368 i ss. CS). Les causes de desheretament, però, es limitaven a la rèplica de les causes d'indignitat, a la negació d'aliments al testador o al seu cònjuge, ascendents o descendents, al maltractament d'obra o injúries greus contra el testador o el seu cònjuge, i a la privació de la pàtria potestat que corresponia al pare o mare legítimis respecte al seu fill testador (art. 370 CS), de forma molt similar a la regulació inclosa al CC.

En l'actualitat, ja sent vigent el llibre quart del CCCat, continuen els debats sobre la conveniència de modificar el sistema de llegítims. Aquest debat no se centra tant, però, en la quantia de la llegítima global, o en la conveniència de regular un sistema caracteritzat per la llibertat de testar, sinó en la reforma de les causes de desheretament o fins i tot en l'eliminació de la llegítima.²¹

2. Regulació del desheretament per absència de relació familiar al Codi civil de Catalunya

El llibre quart CCCat regula la llegítima de forma similar a la prevista al CS. Segons l'art. 451-1 CCCat, la llegítima confereix a determinades persones (en concret, als fills del causant, als altres descendents per dret de representació, o als progenitors, en cas de no tenir descendents) el dret a obtenir un valor patrimonial. Aquest valor patrimonial correspon a la quarta part d'una quantitat base, que es calcula a partir del valor dels béns hereditaris en el moment de la mort del causant, amb deducció dels deutes i les despeses de la darrera malaltia,

19 DOGC núm. 436, de 23.5.1984.

20 DOGC núm. 1544, de 21.1.1992.

21 DE BARRÓN ARNICHES, Paloma, «Libertad de testar y desheredación en los Derechos civiles españoles», *Indret*, núm. 4, 2016, p. 1-57. LAMARCA I MARQUÈS, Albert, «We Are Not Born Alone and We Do Not Die Alone: Protecting Intergenerational Solidarity and Refraining Cain-ism Through Forced Heirship», *Oñati Socio-legal Series*, núm. 2, 2014, p. 264-282. PARRA LUCÁN, M. Ángeles, «Legítimas, libertad de testar y transmisión de un patrimonio», *AFDUDC*, núm. 13, 2009, p. 481-554. TORRES GARCÍA, Teodora (dir.), *Las legítimas y la libertad de testar: perfiles críticos y comparados*. Cizur Menor, Aranzadi, 2019.

l'enterrament o la incineració. Així mateix, a aquesta quantitat s'hi ha d'afegir el valor de les donacions efectuades els deu anys precedents a la mort del causant i de les donacions imputables a la llegítima, amb independència de la data de la donació (art. 451-5 CCCat). Sobre aquest valor, denominat «llegítima global», es calcularà la «llegítima individual», que serà l'import que correspondrà a cada legitimari a partir de la divisió de la llegítima global pel nombre de legitimaris que fan nombre (art. 451-6 CCCat).

No obstant això, el causant pot privar els legitimaris del dret a la llegítima quan concorre alguna causa de desheretament, que actua com una sanció civil envers al legitimari,²² basada en la comissió d'una «falta familiar».²³ Si el causant deshereta sense al·legar alguna d'aquestes causes, si la mateixa no pot ésser provada o si el causant i el legitimari es reconcilien abans de la mort, es considerarà que el legitimari ha estat desheretat injustament i, per tant, podrà reclamar el valor que li correspongui (art. 451-21 CCCat).

Aquestes causes estan previstes a l'art. 451-17 CCCat i inclouen:

1. Les causes d'indignitat de l'art. 412-3 CCCat; és a dir, aquelles situacions de manca de capacitat per a succeir partint d'una conducta reprovable contra el causant o algun dels seus familiars. Dins de les causes d'indignitat s'inclou la comissió de diversos delictes encausats i amb sentència ferma, com l'homicidi intencional o l'assassinat, lesions greus, delictes contra la llibertat, la indemnitat sexual i la integritat moral.
2. La denegació d'aliments al testador o al seu cònjuge, parella estable, ascendent o descendent, quan hi ha l'obligació legal de prestar-los (per exemple, derivat d'una crisi matrimonial o del dret d'aliments de l'art. 237-1 i ss. CCCat).
3. El maltractament greu al testador, al seu cònjuge, parella estable, descendents o ascendents. El maltractament greu també és una causa de

22 DEL POZO CARRASCOSA, Pedro. VAQUER ALOY, Antoni. BOSCH CAPDEVILA, Esteve, *Derecho Civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*. 3a edició. Madrid, Marcial Pons, 2017, p. 415. Així mateix, Casado Casado confirma que una sanció civil són aquelles mesures imposades a la normativa civil o privada que tenen una funció punitiva i preventiva, incloent les causes de desheretament. CASADO CASADO, Belén. *El derecho sancionador civil. Consideraciones generales y supuestos*. Málaga, Universidad de Málaga, 2009, p. 43 i 209.

23 Segons Roca Sastre Moncunill, mentre la indignitat successòria sanciona una falta social, el desheretament sanciona una falta familiar. ROCA SASTRE MONCUNILL, Luís, *Derecho de sucesiones...* p. 556.

desheretament prevista a l'art. 853 CC, que ha estat interpretada d'acord amb la realitat social, incloent-hi el desheretament per maltractament psicològic, sempre que la salut mental del causant s'hi vegi afectada.²⁴ De fet, a l'hora d'interpretar les causes de desheretament del CC, diversos tribunals han articularat, a través d'aquesta causa, el desheretament per absència de relació familiar. Aquest és el cas de les SSAP Castelló de 29 de novembre de 2010²⁵ o la SAP València de 8 de febrer de 2018,²⁶ al considerar que una manca de relació familiar pot suposar un abandonament emocional del causant, tot i que no és una conseqüència que es doni *per se*, sinó que s'ha de valorar cas per cas.²⁷ Dins del maltractament greu al testador en el marc del CCCat, també s'hi ha considerat inclòs el maltractament psicològic (STSJC de 28 de maig de 2015),²⁸ basant-se en la interpretació que havia fet el Tribunal Suprem sobre el precepte homònim del CC a partir de la STS de 3 de juny de 2014.²⁹ Tot i això, el Projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya, actualment en tramitació parlamentària, preveu la incorporació expressa d'aquest tipus de maltractament en la propera reforma, per a resoldre l'ambigüitat actual.³⁰

4. La suspensió o la privació de la potestat que corresponia al progenitor legitimari sobre el fill causant, o de la que corresponia al fill legitimari sobre un net del causant, sempre que sigui imputable a la persona suspesa o privada de la potestat. S'inclourien, per tant, totes aquelles situacions previstes a l'art. 236-6 CCCat, basant-se en un incompliment greu o reiterat dels deures derivats de la potestat parental, com maltractaments físics o psíquics, incompliment del règim de relacions personals durant sis mesos, etc.

24 STS de 3 de juny de 2014 (ECLI:ES:TS:2014:2484) i STS de 13 de maig de 2019 (ECLI:ES:TS:2019:1523).

25 JUR 2020\152408.

26 AC 2017\441.

27 ALGABA ROS, Sílvia, «Maltrato de obra y abandono emocional como causa de desheredación». Indret, abril 2015.

28 Roj: STSJ CAT 5193/2015, FD 2n.

29 ECLI:ES:TS:2014:2484.

30 Memòria preliminar de l'Avantprojecte de llei d'actualització del Codi civil de Catalunya. 18.7.2019.

5. *L'absència manifesta i continuada de relació familiar entre el causant i el legitimari, si és per una causa exclusivament imputable al legitimari.* Aquesta nova causa no tenia precedents en ordenaments jurídics propers, però sí que estava regulada a l'article 1621 del Codi civil de Louisiana³¹ o a la sec. 776 del Codi civil d'Àustria (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, ABGB).³²

L'absència de relació familiar és una nova causa de desheretament que està íntimament relacionada amb la solidaritat familiar com a fonament de la llegítima.³³ Durant la tramitació del projecte de llei del llibre quart del CCCat, relatiu a les successions,³⁴ tots els grups parlamentaris van valorar positivament la introducció d'aquesta causa de desheretament, tal com mostren els debats en seu parlamentària, doncs els diputats ho veien com una de les principals causes, a la pràctica, per a desitjar el desheretament de determinats familiars. En la versió de llibre quart CCCat³⁵ que va entrar al Parlament, aquesta causa de desheretament estava prevista de la següent forma: *El trencament manifest i continuat en el temps de la relació familiar entre causant i legitimari, sempre que no sigui per causa exclusivament imputable al causant.* La proposta inicial difereix de la finalment prevista al CCCat pel que fa als següents elements:

- La paraula «trencament» podia suggerir que, en algun moment, havia existit una relació familiar, doncs no es pot trencar el que mai ha estat unit. Això podia deixar fora els supòsits on mai va existir una relació familiar entre el causant i el legitimari.
- En la proposta inicial, quant a la imputabilitat de l'absència de relació familiar, es requeria que no fos exclusivament imputable al causant. És a dir, el desheretament s'hagués pogut considerar just quan el causant hagués participat d'alguna forma en l'absència de relació (ex. negant-se a mantenir el contacte), sempre que el legitimari també en tingués

31 Segons l'art. 1621 del Codi civil de Louisiana, es pot desheretar quan «*The child, after attaining the age of majority and knowing how to contact the parent, has failed to communicate with the parent without just cause for a period of two years, unless the child was on active duty in any of the military forces of the United States at the time.*»

32 JGS Nr. 946/1811.

33 DEL POZO CARRASCOSA, Pedro, *et al. Derecho Civil de Cataluña. Derecho de sucesiones...* p. 415.

34 Núm. Expedient 200-00017/08. Versió de 19 de febrer de 2017.

35 BOPC núm. 33, de 10 de febrer de 2007, p. 55.

part de responsabilitat. A la versió final, es requereix que l'absència de relació sigui exclusivament imputable al legitimari, de manera que el causant no ha d'haver contribuït de cap forma al distanciament.

Precisament, la prova de la imputabilitat de la falta de relació és una de les qüestions que més pot limitar l'ús d'aquesta causa de desheretament, atès a que en les absències de relacions familiars hi solen contribuir les dues parts.³⁶ El dictamen que la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana va fer durant la tramitació parlamentària del Projecte de llei de llibre quart CCCat³⁷ ja feia referència a que la nova causa de desheretament per absència de relació familiar podia ésser font de litigis, ja que el jutjador ha de fer suposicions sobre l'origen de les desavinences familiars.

Tanmateix, es va decidir regular aquesta causa de desheretament al contrapesar el cost elevat d'aplicació de la norma amb l'enfortiment del fonament familiar de la institució i el sentit de justícia que hi és subjacent.³⁸ L'activitat judicial des de l'entrada en vigor d'aquesta nova causa de desheretament ha anat encaminada, doncs, a valorar cas per cas la concurrència dels requisits exigits per l'art. 451-17.2 e) CCCat.

3. La interpretació de l'art. 451-17 CCCat per part de les audiències provincials de Barcelona i Tarragona: requisits i càrrega de la prova

3.1. Introducció metodològica

Per a dur a terme l'anàlisi de la doctrina judicial s'han seleccionat totes les sentències incloses a la base de dades Aranzadi Instituciones i del Cendoj de les audiències provincials de Tarragona i Barcelona des de gener del 2009 fins el desembre de 2022. Com a filtre, s'ha seleccionat que, per una banda, les sentències que citin l'art. 451-17 CCCat i, per altra banda, mencionin

36 Arroyo i Amayuelas, Esther i Farnós Amorós, Esther, «Entre el testador abandonado y el legitimario desheredado, ¿A quién prefieren los tribunales?», *Indret*, núm. 2, 2015, p. 18.

37 Tram. 200-00017/08. BOPC núm. 282, de 12.6.2008.

38 *Ibid.*

«absència de relació familiar», donant un total de 44 sentències³⁹ (35 de l'AP de Barcelona i 9 de l'AP Tarragona). D'aquestes 44 sentències, la *ratio decidendi* de 6 d'elles se centrava en qüestions incidentals (ex. qüestions merament processals, de càlcul de la llegítima, valoració dels béns...), sent finalment excloses del llistat definitiu, que va quedar en un total de 38 sentències.

Els resultats de l'anàlisi de les sentències s'han distribuït de dues formes: a la secció 3.2. es fa menció a la interpretació general sobre la causa de desheretament per absència de relació familiar i la categorització dels requisits que han dut a terme aquestes audiències provincials. Per altra banda, a la secció 4 es du a terme una anàlisi de la casuística judicial quant a aquelles qüestions que han contribuït a considerar just o injust un desheretament per aquesta causa, incloent el valor que tenen les visites o trucades ocasionals, el trencament de relacions familiars arran de crisis matrimonials, o les visites d'última malaltia i l'assistència a l'enterrament del causant.

Les sentències analitzades s'han distribuït en dues etapes. Una primera etapa que començà al 2012, amb les primeres sentències sobre la matèria, i que acaba el 2017. En aquesta primera etapa, els tribunals se centren en consolidar la interpretació dels requisits exigits pel CCCat per a desheretar. La segona etapa comença el 2018, just després de les primeres sentències en aquesta matèria per part del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) fins l'actualitat, on les AP de Tarragona i Barcelona incorporen la jurisprudència de l'alt tribunal.

3.2. La interpretació de les audiències provincials de Tarragona i Barcelona quant als requisits del desheretament i a la càrrega de la prova

2012-2017

Les audiències provincials de Barcelona i Tarragona van començar a resoldre qüestions de fons relatives a la nova causa de desheretament per absència de relació familiar al cap d'uns quatre anys des de l'entrada en vigor del llibre quart CCCat, al gener del 2009. Així, les primeres sentències sobre aquesta matèria van ser la SAP Barcelona de 22 de març de 2012⁴⁰

39 Es pot veure el llistat complet de sentències i les seves referències al final d'aquesta contribució.

40 Roj: SAP B 2212/2012.

i la SAP Tarragona de 18 de desembre de 2013.⁴¹ Aquestes primeres sentències consideren que el desheretament és injust, precisament, perquè l'absència de relació familiar no és exclusivament atribuïble al desheretat, existint indicis d'evitació de la relació familiar per part del testador. Tanmateix, la SAP Barcelona de 22 de març de 2012 menciona les dificultats probatòries del requisit de l'exclusiva imputabilitat al legitimari, afirmant que la càrrega de la prova de la mateixa correspon a l'hereu, segons l'art. 451-20.1 CCCat.

La interpretació general duta a terme per aquestes primeres sentències es limita, en part, a la cita dels requisits que ja es mencionen a l'art. 451-17 CCCat,⁴² junt amb els requisits generals per a dur a terme el desheretament que expressament preveu l'art. 451-18 CCCat: que el desheretament consti en testament, codicil o pacte successori; l'expressió d'una de les causes de desheretament; i la designació nominal del legitimari desheretat.

Un any després es dictarien tres sentències més per part de l'AP de Barcelona: el 29 de gener de 2014,⁴³ el 13 de febrer de 2014⁴⁴ i el 30 d'abril de 2014,⁴⁵ mentre que l'AP de Tarragona no es tornaria a pronunciar sobre aquesta matèria fins el 2016. En aquestes tres sentències, a part de reiterar la literalitat dels requisits del desheretament per manca de relació familiar, l'AP de Barcelona confirma que:

1. El desheretament és una sanció civil basada en el principi *odiosa sunt restringenda, favorabilia amplianda* (el que és desfavorable, s'ha de restringir; el que és favorable, s'ha d'ampliar), de manera que no es poden interpretar, de forma extensiva o analògica, aquesta o d'altres causes de desheretament, com ja s'havia interpretat en relació als arts. 852-854 CC.⁴⁶

41 JUR 2014\21780.

42 És a dir, a que no ha d'existir relació familiar, i aquesta absència de relació ha de ser exclusivament imputable al legitimari.

43 Roj: SAP B 1672/2014.

44 JUR 2014\85318.

45 Roj: SAP B 3359/2014.

46 No obstant això, el TS ha admès (veure, entre d'altres, STS de 24 de maig de 2022; Roj: STS 2068/2022) que aquestes causes sí que es poden interpretar segons la realitat social, el que ha portat als tribunals a admetre el desheretament per absència de relació familiar al CC si aquesta circumstància era equivalent a un maltractament psicològic (maltractament

2. La manca de relació exclusivament imputable al legitimari és relativament senzilla de provar en els casos més evidents (maltractament, abusos...), però les desavinences familiars en forma de distanciament o discussions, de forma usual, no són causades només per un dels membres de la família, el que dificulta la seva prova.

3. Una mala relació familiar no implica que hi hagi absència de relació familiar, de manera que el desheretament seria injust en aquests casos. De fet, les SSAP Barcelona de 29 de gener de 2014 i de 13 de febrer de 2014 declaren que el desheretament és injust perquè sí que existeix relació familiar, tot i que en la primera sentència es presenta un cas de distanciament entre mare i filla i en la segona una mala relació amb la filla, però mantenint el contacte amb els respectius nets. A més a més, la SAP Barcelona de 30 d'abril de 2014 especifica, quant a l'absència de relació familiar, que pot continuar existint una relació no familiar, mercantil o professional, el que no invalidaria el desheretament, i que no s'exigeix un temps mínim d'absència de relació, però que aquest ha de ser significatiu.

Les posteriors sentències de les AP de Tarragona i Barcelona no van arribar fins el 2016,⁴⁷ incloent la SAP Tarragona de 10 de març de 2016⁴⁸ i les SSAP Barcelona de 31 de març de 2016,⁴⁹ de 19 de maig de 2016,⁵⁰ de 13 de setembre de 2016⁵¹ i de 23 de setembre de 2016.⁵² Aquestes sentències, si bé no van afegir res nou quant a la interpretació d'aquesta causa de

d'obra). En el cas de les causes de desheretament, les sentències de les AP catalanes, així com el TSJ Catalunya, solen fer menció a la interpretació feta pel TS. Això es deu al fet que la CDCC no regulava les causes de desheretament, aplicant-se de forma subsidiària les del CC. Un cop aprovat el CS, l'art. 370 ja va establir un llistat de causes, molt similars a les previstes al CC.

47 Existeix una sentència de la AP Barcelona (sec. 17ª) de 22 d'octubre de 2015 (Roj: SAP B 12393/2015), on se cita el desheretament per absència de relació familiar, però la *ratio decidendi* es basa en un possible desheretament per maltractament d'obra.

48 JUR 2016\98178.

49 AC 2016\1043.

50 AC 2016\1572.

51 AC 2016\2317.

52 JUR 2016\52863.

desheretament, citen amb freqüència la STSJ de 28 de maig de 2015⁵³ que, resolent sobre un desheretament per maltractament d'obra, també fa menció al desheretament per manca de relació familiar i confirma que «no tenir relació no equival a tenir mala relació».

2018-2023

Al 2018 s'inicia una nova etapa en la doctrina de les AP de Barcelona i Tarragona arran del sorgiment de les primeres sentències del TSJC en matèria de desheretament per absència de relació familiar.

La STSJC de 8 de gener de 2018,⁵⁴ en primer lloc, resol un supòsit relatiu a una absència de relació familiar que va començar arran de la separació dels progenitors. Aquesta sentència afegeix un nou requisit per a considerar que el desheretament per absència de relació familiar sigui just: que l'absència de relació existeixi «en la data de l'acte de disposició *mortis causa* que la formalitza, amb independència del que succeeixi amb posterioritat fins la mort del desheretant». Així, la manca de relació ha de concórrer en el moment de fer el negoci jurídic testamentari en el qual es deshereta, partint de la interpretació conjunta dels arts. 451-17.2.e) CCCat, sobre les causes de desheretament, i de l'art. 451-18.2 CCCat, pel qual el desheretament no pot ser parcial ni condicional. Això no impedeix que es pugui valorar la relació (o absència d'aquesta) dels anys posteriors, sobretot per a determinar l'existència o no de relació familiar. Seguidament, la STSJC de 31 de maig de 2018⁵⁵ completa la interpretació feta per la STSJC de 8 de gener de 2018, afegint que caldrà examinar tota la durada de la manca de relació, sense que tingui cap sentit restringir-la a l'època immediatament anterior al desheretament, però que sí que és necessari que aquesta absència de relació estigui present en el moment del desheretament.

Les posteriors sentències de les AP de Barcelona i Tarragona incorporen aquest nou requisit i detallen molt més els elements del desheretament per absència de relació, com succeeix a les SSAP Barcelona de 13 de juliol de 2017⁵⁶ i de 30 de maig de 2022.⁵⁷ L'AP de Barcelona també debat en

53 STSJ (secció 1a), de 28 de maig de 2015 (Roj: STSJ CAT 5193/2015); ponent: C. Ramos Rubio.

54 STSJ (secció 1a), de 8 de gener de 2018 (Roj: STSJ CAT 9/2018); ponent: J. Seguí Puntas.

55 STSJ (secció 1a), de 31 de maig de 2018 (Roj: STSJ CAT 5338/2018); ponent: J. Seguí Pugas.

56 Roj: SAP B 5972/2017.

57 Roj: SAP B 6177/2022.

algunes de les seves sentències sobre si una relació distant es podria considerar una «relació familiar», tot afirmant que el concepte «relació familiar» requereix que aquesta sigui propera, interpretant-ho d'acord amb el concepte de «tracte familiar» de l'art. 443-5 CCCat (SSAP Barcelona de 26 de juliol de 2018⁵⁸ i de 25 de novembre de 2021).⁵⁹ De totes formes, el concepte de «tracte familiar» tampoc està definit i, com es veurà a l'epígraf 4.1.2., també les relacions familiars distants poden considerar-se «relacions familiars», d'acord amb la casuística d'aquestes AP.

Finalment, la SAP Tarragona reitera el caràcter plenament sancionador del desheretament (SSAP Tarragona de 10 d'octubre de 2019⁶⁰ i de 26 de març de 2020),⁶¹ que s'ha d'interpretar de forma restrictiva i ser provat per l'hereu, tal com exigeix l'art. 451-20 CCCat. En el supòsit que es presentin elements indiciaris que apuntin a que l'absència de relació no és exclusivament imputable al legitimari, el desheretament s'ha de considerar injust.

4. El compliment dels requisits del desheretament per manca de relació familiar a la pràctica judicial

4.1. Absència continuada i manifesta de relació familiar

4.1.1. El termini mínimament representatiu

Per altra banda, les AP de Barcelona i Tarragona han arribat a diverses solucions a l'hora de determinar si s'han complert els requisits per a desheretar de forma justa. Una primera qüestió tractada a les sentències analitzades és si es requereix un termini mínim per a considerar que la relació familiar és inexistent.

En general, la doctrina judicial ha entès que es requereix un «termini mínimament representatiu», que no equival amb un nombre de mesos o d'anys, però que ha de tenir suficient entitat i permanència (SAP Barcelona de 30 d'abril de 2014). Així, a la SAP Tarragona de 26 de març de 2020 es considera que sí que existia una relació familiar en un supòsit on la causant

58 JUR 2018\247316.

59 Roj: SAP B 14576/2021.

60 JUR 2019\296264.

61 AC 2020\1007.

va morir al 2017, havent viscut amb el fill desheretat l'any immediatament anterior; tanmateix, a la SAP Barcelona de 20 de juny de 2018⁶² es prova l'existència de relació familiar en un supòsit on mare i filla només van tenir una relació distant durant un any, just abans de la mort. Pel contrari, a partir dels dos anys de distanciament, l'AP de Barcelona⁶³ ja sol considerar provada l'absència de relació familiar: aquest és el cas de la SAP Barcelona de 19 de maig de 2016, on el distanciament va durar dos anys (del 2010 al 2012, moment en que va morir el causant), determinant que aquest termini tenia suficient entitat.

La resta de supòsits valorats per les AP de Barcelona i Tarragona consideren que l'absència de relació familiar es dona en terminis molt més extensos, com 6 anys (SAP Tarragona de 12 de juny de 2018),⁶⁴ 10 anys (SAP Tarragona de 5 de juliol de 2017,⁶⁵ SAP Barcelona de 31 de març de 2016), 15 anys (SAP Barcelona de 19 de juny de 2020),⁶⁶ 20 anys (SAP Barcelona de 17 de novembre de 2017) o més de 40 anys (SSAP Tarragona de 21 d'abril de 2022⁶⁷ i de 10 de març de 2016).

4.1.2. Efectes del contacte familiar esporàdic

Una altra qüestió que es valora per les AP de Barcelona i Tarragona és la incidència del contacte merament esporàdic entre el desheretat i el causant, ja sigui amb visites ocasionals, amb trucades telefòniques o contacte mitjançant xarxes socials.

Com s'ha vist anteriorment, en referència a l'absència de relació, és necessari que no existeixi contacte entre el testador i el desheretat, que s'hagin deixat de veure; pot existir, però, una relació no familiar, mercantil o professional (SAP Barcelona de 30 d'abril de 2014).⁶⁸ No obstant això, la casuística general de les sentències de les AP Barcelona i Tarragona mostra

62 JUR 2018\208353.

63 Quant a les sentències de l'AP Tarragona, aquestes no resolen supòsits de terminis tant breus.

64 AC 2018\1322.

65 JUR 2017\268505.

66 JUR 2020\236941.

67 Roj: SAP T 743/2022.

68 En canvi, la SAP Barcelona de 18 de setembre de 2020 sí que considera que existeix relació familiar en un supòsit on la relació entre pare i fill, essencialment, és de caràcter econòmic/mercantil, a través d'una empresa familiar.

que, fins i tot el contacte esporàdic pot implicar l'existència d'una relació familiar i, per tant, invalidar el desheretament.

Així, a la SAP Tarragona de 15 d'octubre de 2020, una mare deshereta a tres dels seus fills de forma injusta, a l'apreciar el tribunal que aquests fills visitaven molt ocasionalment la mare i, fins i tot, a vegades contactaven amb les treballadores socials que en tenien cura; a la SAP Barcelona de 26 de juliol de 2018 es valora un cas on va existir un distanciament del causant amb els seus fills des de feia gairebé 20 anys, però el tribunal considera que mai va deixar d'existir una relació familiar, ateses les trobades ocasionals en motiu de dies festius, i la designació d'un dels fills com a contacte al servei de teleassistència. A la SAP Barcelona de 25 d'abril de 2017⁶⁹ el tribunal confirma que sí que existia relació familiar en un supòsit on pare i fill no van tenir relació familiar fins que el fill va complir uns 16-18 anys i que, posteriorment, aquest va visitar el seu pare només uns 8 o 10 cops en tota la seva vida, en visites de pocs minuts. A la SAP Barcelona de 15 de juliol de 2022⁷⁰ es considera que sí que existia relació familiar perquè la mare i la seva filla desheretada es trucaven, tot i que molt ocasionalment; a la SAP Barcelona d'11 d'octubre de 2017 queda provada l'existència de relació familiar pel fet que el pare i els fills desheretats tenien algun contacte puntual, considerant el tribunal que el fet que una relació sigui distant no significa que deixi de ser familiar, atès que existeixen molts tipus de relacions d'aquest tipus. Això també ho confirma la SAP de 28 de desembre de 2020,⁷¹ on es considera que existia relació familiar perquè el fill solia trucar per a preguntar sobre l'estat del seu pare, i la SAP Barcelona de 19 de juliol de 2022,⁷² on la relació entre pare i fill era distant i freda, però el desheretat assistia a les reunions familiars on també es convocava el pare. Pel contrari, a la SAP Tarragona de 10 de març de 2016 no s'aprecia l'existència de relació familiar en un supòsit on els fills visitaven només de forma ocasional el seu pare.

Així doncs, en termes generals, la doctrina de les AP de Barcelona i Tarragona valora positivament el fet que hi hagi algun contacte ocasional entre causant i legitimari. Tot i que la relació sigui distant, o gairebé inexistent, consideren que continua existint relació familiar, englobant dins d'aquest terme no només les relacions amb molt de vincle i confiança, sinó també relacions distants o de mera conveniència.

69 JUR 2017\267047.

70 Roj: SAP B 8505/2022.

71 Roj: SAP B 12807/2020.

72 Roj: SAP B 8624/2022.

4.2. La imputabilitat de l'absència de relació familiar

4.2.1. Introducció

Tal com va confirmar la doctrina de les AP de Barcelona i Tarragona (p. ex. SAP Tarragona de 10 de març de 2016), el requisit més senzill de provar és l'absència de relació familiar. Però més difícil resulta la prova de la imputabilitat d'aquesta manca de relació, que l'art. 451-17 CCCat exigeix que recaigui només sobre la persona desheretada, al contrari del que s'establia a la primera versió de l'avantprojecte de Llei de llibre quart del Codi civil de Catalunya. De fet, a la majoria de sentències analitzades, quan el desheretament s'ha considerat injust, ho ha estat perquè l'absència de relació no era exclusivament imputable al legitimari. D'un total de 27 sentències de les AP de Barcelona i Tarragona que consideraven el desheretament injust, 14 ho justificaven per la imputabilitat no exclusiva al legitimari, 7 perquè sí que existia relació familiar, i 6 per ambdues raons.

Hi ha diverses conductes del legitimari que, segons el parer de les AP de Barcelona i Tarragona, ajuden a determinar que aquest ha mantingut una actuació proactiva per a poder recuperar la relació familiar amb el causant, com les visites d'última malaltia.

4.2.2. Valor de les visites d'última malaltia

En moltes ocasions, les AP de Tarragona i Barcelona han valorat positivament el fet que el legitimari, tot i mantenir una actitud distant amb el causant en el passat, decidís visitar-lo a l'hospital durant l'última malaltia, o fins i tot assistir a l'enterrament. En un total de 15 sentències sobre 38, l'òrgan judicial té en consideració la visita d'última malaltia.

A la SAP Tarragona de 21 d'abril de 2022⁷³ es considera que l'absència de relació familiar és exclusivament imputable a la legitimària desheretada, entre d'altres, perquè no visitava al seu progenitor, ni quan va estar malalt a l'hospital. La SAP Tarragona de 5 de juliol de 2017, tot i preveure un supòsit de desheretament per maltractament (en la modalitat d'abandonament emocional), entén que el desheretament és just perquè al causant li van detectar una malaltia i els fills no el van atendre ni visitar. Les SSAP Barcelona

73 Roj: SAP T 743/2022.

de 17 de novembre de 2017, de 19 de maig de 2016, de 18 de gener de 2019,⁷⁴ de 30 d'abril de 2014 i de 9 de novembre de 2020⁷⁵ consideren tanmateix, com un dels indicis més rellevants per a determinar la imputabilitat de l'absència de relació, el fet que el legitimari no visités al causant en l'última malaltia, fins i tot que no assistís a l'enterrament. Així mateix, haver-se encarregat de la incineració del causant es valora positivament per la SAP Barcelona de 27 de febrer de 2020⁷⁶ als efectes d'entendre que la manca de relació no va ser només imputable a la legitimària.

Malgrat tot, quan el causant ha contribuït manifestament al distanciament, la manca de visites d'última malaltia no converteix necessàriament el desheretament en just. Així, a la SAP Barcelona de 19 de juny de 2020, tot i que les filles no van visitar a l'hospital al seu pare ni van assistir al sepeli, no consta que el pare fes res per a mantenir una relació familiar amb elles durant 14 anys. El mateix succeí a la SAP Barcelona de 18 de febrer de 2020,⁷⁷ on la causant es lamentava que els fills i nets no la trucaven, però ella tampoc ho feia, convertint el desheretament en injust.

En definitiva, el fet que el legitimari no visités el causant durant els últims dies de la seva vida, contribueix a que les AP de Barcelona i Tarragona puguin justificar que l'absència de relació era exclusivament imputable al legitimari. De fet, aquest tipus d'actitud demostraria una manca de solidaritat amb el familiar, negant-li l'assistència en els seus últims dies de vida i, per tant, sent el desheretament raonable atès el seu caràcter sancionador.

4.2.3. Conductes del causant que trenquen la imputabilitat exclusiva del legitimari de l'absència de relació familiar

Hi ha determinades conductes dels testadors que les AP de Tarragona i Barcelona han determinat que contribueixen a l'absència de relació familiar; per tant, de provar-se, els tribunals consideren que el legitimari no és exclusivament culpable de l'absència de relació, sinó que aquesta és

74 JUR 2019\40222.

75 Roj: SAP B 11935/2020.

76 JUR 2020\87392.

77 JUR 2020\80647.

deguda a una actitud prèvia del causant, el que converteix el desheretament en injust.

Entre algunes de les conductes dels causants que s'han vist a les SAP de Tarragona i Barcelona trobem les següents:

- Desheretament injust per un clar rebuig del causant al seu net legitimari (per representació del pare premort). El causant posava en dubte que realment fos un net consanguini, menyspreant-lo per aquesta condició (SAP Tarragona de 18 de desembre de 2013).
- Desheretament injust d'una mare que es negava a veure les filles arran d'una discussió (SAP Tarragona de 15 d'octubre de 2020).⁷⁸
- En supòsits on els causants prohibeixen a amics i familiars d'informar als legitimaris desheretats sobre el seu estat de salut: mentre la SAP Barcelona de 13 de setembre de 2016 considera que aquest fet és un indici de que l'absència de relació familiar no era exclusivament imputable al legitimari, a la SAP Barcelona de 19 de maig de 2016 es determina que el desheretament va ser just, tot i aquesta prohibició per part del causant.
- Desheretament injust d'una mare que no volia veure els seus fills per por a que «es quedessin amb les escriptures de la casa», i on la filla hereva, que se n'encarregava de la seva cura, no facilitava el contacte de la mare als altres fills desheretats (SAP Barcelona de 31 de març de 2016).
- Desheretament injust per no proporcionar l'adreça de la residència on es trobava la testadora (SAP Barcelona de 29 de setembre de 2021).⁷⁹
- Desheretament injust perquè el causant no va intentar mantenir el contacte amb les filles durant 14 anys, ni tan sols en ocasió de la mort d'una d'elles (SAP Barcelona de 19 de juny de 2020).
- Conflictes judicials entre causants i legitimaris: en moltes ocasions, l'absència de relació familiar sorgeix arran de conflictes a nivell judicial previs entre el causant i el legitimari. Els tribunals valoren el tipus de conflicte per a determinar si el causant havia contribuït també a l'absència de relació familiar. Per exemple, a la SAP Tarragona de 12 de juny de 2018, l'absència de relació parteix d'un procediment penal previ on pare i filla s'havien agredit mútuament, considerant per tant que

78 Roj: T 1359/2020.

79 JUR 2019\40222.

també li era imputable al pare la manca de relació familiar. A les SSAP Barcelona de 22 de març de 2012 i de 17 de juny de 2019,⁸⁰ l'actitud de les filles decep a les respectives mares arran de l'inici de procediments per a incapacitar-les, el que porta al tribunal a considerar que l'absència de relació familiar no és exclusivament imputable a les legitimàries. A la SAP Barcelona de 10 d'octubre de 2019, tot i que el legitimari fos qui iniciés un procediment civil contra el seu pare, no es considera que aquest fos el detonant de l'absència de relació familiar, sinó més bé una conseqüència. En canvi, a la SAP Barcelona de 15 de desembre de 2020,⁸¹ la filla legitimària és la que va causar el distanciament, que li és exclusivament imputable, arran d'ocupar il·lícitament una segona residència de la seva mare; i a la SAP Tarragona de 5 de juliol de 2017, els legitimaris van cometre alçament de béns contra el patrimoni del seu pare, considerant el tribunal que el distanciament només era imputable als fills.

En definitiva, l'exigència de que l'absència de relació familiar sigui exclusivament imputable al legitimari, fa que davant d'una diversitat de conductes dels causants, els tribunals considerin que també van contribuir a aquest distanciament. Així doncs, qualsevol rebuig, negació del contacte o ocultació d'informació de contacte o sobre l'estat de salut, tot i que vingui causada per un conflicte judicial previ, pot comportar la invalidesa del desheretament.

4.2.3. Relacions merament econòmiques

En alguns supòsits de fet resolts a les AP de Tarragona i Barcelona el contacte entre el causant i el legitimari es duia a terme per qüestions merament econòmiques, com podria ser el pagament d'aliments, de la quota hipotecària dels descendents, etc. Si bé es podria pensar que aquest fet comporta necessàriament la inexistència de relació familiar, doncs aquesta es limitaria a un contacte purament econòmic, les SSAP Tarragona i Barcelona han resolt de diferent forma aquests supòsits.

80 JUR 2019\201125.

81 Roj: SAP B9840/2020.

Així, a la SAP Tarragona de 10 de març de 2016, respecte a un progenitor que va abandonar temporalment la seva família, es considera que el fet de cuidar econòmicament als mateixos fa que no li sigui imputable l'absència de relació familiar, tot i que no mantinguessin una relació estreta. El progenitor, a part de pagar el préstec hipotecari durant el temps que va estar separat de la mare dels seus fills, va transferir-lis la propietat d'un immoble, sense que existís cap tipus de resposta per part d'ells. A la SAP Barcelona de 27 de febrer de 2020 es debat sobre una relació familiar anòmala, poc afectiva, on la relació entre pare i filla va ésser purament econòmica: el pare li satisfia una pensió d'aliments, però amb escàs o nul afecte, tal com es desprèn de les cartes que s'enviaven i del propi diari personal del causant. El tribunal considera que mancava una relació familiar, però que aquesta no era imputable a la legitimària, doncs el pare havia contribuït a aquesta situació amb els seus retrets i manca de flexibilitat per a trobar-se amb la seva filla.

Per contra, a la SAP Barcelona de 18 de setembre de 2020⁸² es considera que sí que existia relació familiar entre un pare i el seu fill, que havia anat a viure a les Canàries, i que mantenien només relacions econòmiques a través d'una empresa on eren socis.

4.2.4. Especial referència a les crisis matrimonials amb fills menors d'edat

Les crisis familiars són el desencadenant de diversos distanciaments familiars tractats per les AP de Barcelona i Tarragona. Aproximadament un 26% dels desheretaments per absència de relació familiar d'aquestes AP parteixen d'una crisi familiar prèvia (10 del total de 38 sentències), que s'inicien principalment quan els legitimaris desheretats són menors d'edat. Que la manca de relació familiar s'iniciï quan els legitimaris són menors té impacte en la posterior valoració de la imputabilitat de la mateixa.

Tal com mencionava la SAP Barcelona de 13 de juliol de 2017, no es poden fer responsables als fills menors d'edat de la manca de relació. Es parteix del fet de que el causant, al ser el progenitor, era l'adult responsable d'intentar mantenir la relació amb els seus fills, de manera que, de no

82 Roj: SAP B 8758/2020.

fer-ho satisfactòriament, no es pot imputar als menors d'edat aquest distanciament. Aquesta condició es dona sobretot en supòsits on els pares han perdut la guarda dels seus fills menors (SSAP Barcelona de 27 de febrer de 2020, de 9 de novembre de 2020, de 29 de gener de 2014, de 25 de novembre de 2021 i de 28 de febrer de 2022)⁸³ o fins i tot abandonat la seva família (SSAP Barcelona de 25 d'abril de 2017 i de 13 de juliol de 2017). Aquesta és l'opció més adequada, tenint en consideració que un menor d'edat pot no tenir suficient discerniment per a entendre les conseqüències dels seus actes. De fet, aquesta era la regla prevista, tanmateix, al Codex 3, 28, 33, 1.⁸⁴

No obstant això, segons les sentències analitzades, es pot arribar a considerar que la imputabilitat de l'absència de relació familiar és exclusiva del legitimari si el causant va intentar de forma inequívoca una aproximació amb el fill legitimari i aquest li va negar, sobretot quan el fill ja és adult i el causant va envellint i tornant-se cada cop més vulnerable. En aquest sentit, la SAP Barcelona de 9 de novembre de 2020 confirma que: «(...) a diferencia de lo que ocurre en los primeros años de una persona, en la que el contenido de la relación familiar va a venir determinado por la actitud de sus mayores, encontrándose el menor en una clara situación de dependencia y subordinación, cuando pasan los años, la relación se invierte y los miembros de la familia que pasan a una situación de mayor dependencia son los mayores, que van menguando en el conjunto de sus capacidades». Aquesta interpretació també va ser confirmada per les sentències del TSJC de 8 de gener de 2018 i de 31 de maig de 2018.

83 Roj: SAP B 2434/2022.

84 *Legis autem veteris iniquitatem tollentes, ut non diutius erubescat posita, quam iulius paulus in suis scripsit quaestionibus, hanc piissimam adgredimur sanctionem. Cum enim infantem suum non posse ingratum a matre sua vocari scripsit neque propter hoc ab ultima suae matris hereditate repelli, nisi hoc odio sui fecerit mariti, ex quo infans progenitus est, hoc iniquum iudicantes, ut alieno odio alius praegravetur, penitus delendum esse sancimus et huiusmodi causam liberis non tantum infantibus, sed etiam quamcumque aetatem agentibus opponi minime concedimus, cum possit sub condicione emancipationis hereditatem suam mater filio derelinquens et patris odium punire et iuri filii sui minime nocere nec suam matrem fallere. Satis enim crudele nobis esse videtur eum qui non sentit ingratum existimar.* Tanmateix, a la proposta privada d'apèndix al Codi civil de 1903 de Romaní i Puigdenolas es preveia, a l'art. 748, que no podien ser desheretats els descendents ni germans impúbbers.

5. El projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya

Com s'ha vist en aquesta contribució, les conductes a nivell familiar que justifiquen un desheretament per manca de relació familiar són diverses; fins i tot, en algunes ocasions, les audiències provincials resolen de forma diferent supòsits similars. Davant les dificultats probatòries, s'està tramitant una modificació d'aquesta causa de desheretament pel Projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya, que actualment està sota debat parlamentari.⁸⁵

En l'actualitat, el CCCat requereix que la prova de la causa de desheretament recaigui sobre l'hereu (art. 451-20 CCCat). Aquesta mateixa previsió es troba als arts. 850-851 del CC. En aquest sentit, Roca Sastre Moncunill confirmà que aquesta previsió del CC concorda amb el principi general que regula la prova dels fets negatius, estant en el passat previst a la Novela 115 (cap. 3, 4 i 9) i al Digest 28, 2, 14, 2.⁸⁶

Aquest projecte preveu que, excepcionalment, la càrrega de la prova recaigui sobre el legitimari, que haurà de demostrar que la relació familiar o bé existeix, o bé la seva absència no li és imputable.⁸⁷ Aquests i d'altres canvis proposats en matèria de llegítima es justifiquen en l'envelliment progressiu de la població i els canvis en els models de família, d'acord amb la Memòria General de l'Avantprojecte de llei.⁸⁸ Es reconeix la pressió a la que la institució de la llegítima està sotmesa i que en l'àmbit internacional

85 Núm. Expedient 200-00010/13.

86 ROCA SASTRE MONCUNILL, LUIS, *Derecho de sucesiones ...*p. 562. Segons el Digest 28, 2, 14, 2: «*Si quis ita scripserit: "Ille, quem scio ex me natum non esse, exheres esto", hanc exheredationem ita nullius momenti esse ait, si probetur ex eo natus: non enim videri quasi filium exheredatum esse. Cum elogium pater, cum filium exheredaret, proposuisset et adiecisset propter eam causam exheredare, probaturque patrem circa causam exheredationis errasse*».

87 De fet, la STSJ de 8 de gener de 2018 va valorar una possible inversió de la càrrega de la prova, sol·licitada per l'hereu, basant-se en el principi de facilitat probatòria de l'art. 217.7 LEC. Però el TSJ determina que qui realment té facilitat probatòria és l'hereu, doncs ha de provar un fet positiu: que l'absència de relació familiar estigués causada pel fet que les legitimàries haguessin refusat qualsevol intentat de restabliment de la relació familiar.

88 Generalitat de Catalunya. Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques. Memòria general de l'Avantprojecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya. 22.9.2020.

se n'està reduint el seu abast. Segons el projecte de llei, l'art. 451-20.1 CCCat es modificaria de la següent forma: «Si la persona legitimària desheretada impugna el desheretament al·legant la inexistència de la causa, correspon a l'hereu o hereva provar que existia. Excepcionalment, la prova de la inexistència de la causa de l'apartat 2.e) de l'article 451-17 [l'absència de relació familiar] correspon a la legitimària».

Sota la redacció vigent de l'art. 451-17 CCCat, el demandant (legitimari desheretat) només ha d'al·legar que té la condició de legitimari i que, per tant, això el fa mereixedor de la legítima. Si el demandat (l'hereu) vol fer valer el desheretament, ha d'al·legar i provar que la causa justificativa del desheretament és vàlida, com un condicionant extintiu de la llegítima, complint els requisits d'absència de relació familiar exclusivament imputable al legitimari. De no provar aquestes circumstàncies, i segons les regles generals de la càrrega de la prova de l'art. 217.1 i 2 de la Llei 1/2000, d'Enjudiciament Civil, el desheretament es considera injust. Això respon, d'acord amb Roca Trías, amb la presumpció d'innocència del legitimari (art. 24 de la Constitució espanyola).⁸⁹ Amb la nova redacció de l'art. 451-20.1 CCCat que proporciona el Projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya, al legitimari, com a part actora, li recauria la càrrega de provar no només els fets constitutius de la seva pretensió (el reconeixement de la condició de legitimari i el pagament de la llegítima), sinó també la invalidesa del desheretament.

Aquest canvi en la càrrega de la prova s'aplicarà, d'aprovar-se el projecte de llei, només a desheretaments per absència de relació familiar. A la *mens legislatoris* no hi ha la intenció de penalitzar amb més intensitat als familiars legitimaris, o d'incrementar la llibertat de testar, doncs si fos el cas, s'hagués hagut de modificar el règim probatori també d'altres desheretaments que engloben conductes més reprovables, com la indignitat successòria, el maltractament greu o la suspensió o privació de la potestat parental. Aquest canvi parteix de la voluntat del legislador d'imposar al legitimari les conseqüències negatives de que un determinat fet no pugui ser provat, atès que serà el legitimari qui, en principi, tingui més informació sobre el tipus de relació que tenia amb el causant. Això queda corroborat per

89 ROCA TRÍAS, Encarna, «Llegítimes», a PUIG FERRIOL, Lluís, ROCA TRÍAS, Encarna, *Institucions de Dret civil de Catalunya. Volum III. Dret de successions*. 7a edició. València, Tirant lo Blanch, 2009, p. 544.

l'exposició de motius del Projecte de llei, on es menciona que «a la pràctica, s'havia posat de manifest que a qui té el títol hereditari li és molt difícil de demostrar l'absència de relació familiar exclusivament imputable a la persona legitimària que justifica el desheretament».

No obstant això, el que podria comportar aquesta reforma és una presumpció de que tots els legitimaris desheretats per manca de relació familiar els hi és imputable aquesta circumstància, llevat que puguin arribar a provar el contrari, el que pot ser en part incompatible amb la naturalesa sancionadora del desheretament. Alhora, es deixaria en part, a l'arbitri del causant, la valoració sobre la culpabilitat del legitimari en la contribució a l'absència de relació familiar. La mateixa problemàtica de la prova que tenien els hereus, ara recaurà sobre els legitimaris desheretats, que hauran de demostrar que sí que existia relació familiar o, si no existia, que no els hi era exclusivament imputable.

Aquest fet no eludirà l'actual judicialització d'aquests desheretaments. Per a evitar-ho, es podrien valorar altres mesures per a incrementar la llibertat de testar del causant. Per exemple, permetent-li distribuir la llegítima només a un dels legitimaris, tal com es permet a l'art. 486.2 del Codi de Dret foral d'Aragó,⁹⁰ facultant-li a reduir la llegítima si no existeix relació familiar, independentment de la imputabilitat de la manca de relació, tal com es preveu al Codi civil d'Àustria (sec. 776 ABGB);⁹¹ eliminant la llegítima, alhora que mantenint un dret d'aliments per a continuar afavorint la solidaritat intergeneracional;⁹² o simplement tornar a

90 Aquest article preveu que *la legítima colectiva puede distribuirse, igual o desigualmente, entre todos o varios de tales descendientes, o bien atribuirse a uno solo. Si no se ha distribuido o atribuido de otra manera, la legítima colectiva se entiende distribuida entre los legitimarios de grado preferente conforme a las reglas de la sucesión legal.* En aquest ordenament jurídic no existeix una llegítima individual i el causant té, amb aquest article, la facultat de desigualar els fills, fins i tot d'excloure'n algun d'ells sense la necessitat d'al·legar cap causa. PARRA LUCÁN, Mª Angeles i BARRIO GALLARDO, Aurelio, «La legítima en Derecho aragonés», a TORRES GARCÍA, Teodora (coord.), *Tratado de legítimas*. Barcelona, Atelier, 2012, p. 362. Decret legislatiu 1/2011, de 22 de març, del Govern d'Aragó, pel que s'aprova, amb el títol de «Codi de Dret foral d'Aragó», el text refós de les lleis civils aragoneses. BOA núm. 67, de 29 de març de 2011.

91 JGS Nr. 946/1811.

92 Tal com proposaven Arroyo i Farnós, al considerar que ampliar les clàusules de desheretament o interpretar-les de forma més flexible no només incrementa la litigació en aquesta matèria, sinó que no deriva en resultats més equitatius. ARROYO I AMAYUELAS, Esther i FARNÓS AMORÓS, Esther, «Entre el testador abandonado y el legitimario desheredado», ... p. 22.

la proposta de desheretament per absència de relació familiar que va entrar al Parlament de Catalunya, que preveia que el desheretament fos vàlid fins i tot si el causant havia contribuït (tot i que no exclusivament) a l'absència de relació familiar;⁹³ però, llavors, seria qüestionable que s'imposés una sanció civil com aquesta al legitimari, si aquest no ha tingut una conducta suficientment reprovable.

6. Reflexions finals

La tramitació parlamentària del Projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya ha reobert el debat sobre la conveniència de reforçar la llibertat de testar, en aquesta ocasió, mitjançant la imposició de la càrrega de la prova de la inexistència del desheretament per absència de relació familiar al legitimari. Es fa palès, doncs, la manca de consens sobre el necessari manteniment de la institució de la llegítima, que ja es donava en les etapes inicials de la codificació espanyola.

Quan es va publicar el llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions, el legislador era conscient que la introducció del desheretament per absència de relació familiar podia ser problemàtic a nivell judicial, al mencionar al preàmbul que el precepte «pot ésser font de litigis per la dificultat probatòria del seu supòsit de fet que pot conduir el jutjador a haver de fer suposicions sobre l'origen de desavinences familiars». En concret, davant aquestes dificultats probatòries, és l'hereu, en l'actualitat, qui ha de provar la concurrència de l'absència de relació familiar exclusivament imputable al legitimari, càrrega de la prova que està prevista de la mateixa forma als arts. 850 i 851 CC, i que prové del Digest 28, 2, 14, 2.

Les primeres sentències de les audiències provincials de Barcelona i Tarragona van arribar entre el 2012-2013, 4 anys després de l'entrada en vigor del llibre quart CCCat. En aquest treball s'han recuperat un total de 38 sentències d'aquests òrgans relatives al desheretament per absència

93 En aquest sentit, Vaquer Aloy considera que el requisit d'exclusiva imputabilitat hauria de ser interpretat amb la suficient flexibilitat per a no fer inviable el desheretament. VAQUER ALOY, Antoni, «La legítima en el Derecho civil de Cataluña», a TORRES GARCÍA, Teodora (coord.), *Tratado de legítimas*. Barcelona, Atelier, 2012, p. 501.

de relació familiar, 27 de les quals consideren que el desheretament va ser injust. Quant a la interpretació general d'aquesta nova causa de desheretament, les AP de Barcelona i Tarragona s'han basat en la literalitat del precepte, confirmant que el desheretament és una sanció civil que s'ha de provar per l'hereu, que una mala relació familiar no significa una absència de la mateixa i, seguint la doctrina del TSJC, que l'absència de relació ha de concórrer al moment de dur a terme el desheretament.

Quant a la casuística de les sentències de les AP de Barcelona i Tarragona, s'ha vist que aquestes arriben a solucions similars en diverses ocasions:

- Per a valorar l'absència de relació familiar no hi ha un temps mínim, però aquest ha de ser «representatiu». Els terminis de menys de dos anys no han estat considerats com un termini representatiu per aquests tribunals.
- El contacte esporàdic entre el causant i el legitimari (com ara trucades ocasionals o visites anuals en festius) indica l'existència de relació familiar, de manera que el desheretament en aquests casos seria injust.
- El fet que el legitimari visiti en l'última malaltia al causant, o fins i tot si assisteix al sepeli, és indicatiu per a les AP de Barcelona i Tarragona que l'absència de relació familiar no és exclusivament imputable al legitimari.
- Qualsevol tipus de rebuig del causant envers el legitimari és indicatiu, per a aquests tribunals, que l'absència de relació familiar tampoc és exclusivament imputable al legitimari. Aquí entrarien aquells supòsits on el causant negava les visites del legitimari desheretat o on no se li facilitava la informació per a contactar-lo.
- En les absències de relació familiar que sorgeixen de crisis matrimonials amb descendents menors d'edat, no es pot considerar que aquest fet sigui imputable als fills menors.

En altres ocasions, hi ha més divergència entre les AP de Barcelona i Tarragona: aquest és el cas de les relacions merament econòmiques entre causant i legitimari, que en algunes ocasions són considerades relacions familiars i en d'altres no, o en si l'existència d'un conflicte judicial previ entre el causant i el legitimari pot excusar la imputabilitat de l'absència de relació familiar del legitimari.

En definitiva, aquesta nova causa de desheretament, que es basa en una qüestió de fet, ha comportat dificultat probatòria, com s'ha vist de la diversitat de solucions judicials davant conflictes similars, o en la multitud de mitjans probatoris proposats per les parts (testimonis de familiars o

coneguts, diaris íntims del causant, cartes...). No obstant això, el Projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya probablement no contribueixi a reduir aquesta dificultat. No es canvien els requisits del desheretament per absència de relació familiar, sinó que simplement es modifica la càrrega de la prova, el que mantindrà les dificultats per a determinar si el desheretament ha estat just o no. A més, és qüestionable si el més adient, davant d'una sanció civil com ho és el desheretament, és presumir que l'absència de relació li és exclusivament imputable al legitimari, incloent tot tipus de situacions (com ara desheretaments de menors d'edat que, per suposat, potser no tenen suficient discerniment per a contribuir a l'absència de relació).

Preveure com a causa de desheretament una qüestió de fet com l'absència de relació familiar que, a més, es basa en la «culpabilitat» del legitimari (atesa la necessària contribució exclusiva a la mateixa) portarà necessàriament dificultats probatòries, al contrari que succeeix amb causes més objectives, com la comissió de delictes contra el causant amb sentència ferma. Aquest és un aspecte que el legislador difícilment podrà evitar sense caure en una excessiva penalització dels legitimaris, de manera que la proposada reforma pot no ser adequada per a la finalitat indicada, sent més adient mantenir el règim actual de càrrega de la prova. Si es vol evitar aquesta dificultat probatòria, podria ser més efectiu pensar en una reforma més profunda de la institució de la llegítima, o fins i tot valorar la seva flexibilització o eliminació.

Bibliografia

- ALGABA ROS, Sílvia, «Maltrato de obra y abandono emocional como causa de desheredación». *Indret*, abril 2015.
- ARROYO I AMAYUELAS, Esther i FARNÓS AMORÓS, Esther, «Entre el testador abandonado y el legitimario desheredado, ¿A quién prefieren los tribunales?», *Indret*, núm. 2, 2015.
- CASADO CASADO, Belén. *El derecho sancionador civil. Consideraciones generales y supuestos*. Málaga, Universidad de Málaga, 2009.
- DE BARRÓN ARNICHES, Paloma, «Libertad de testar y desheredación en los Derechos civiles españoles», *Indret*, núm. 4, 2016, p. 1-57.

- DEL POZO CARRASCOSA, Pedro. VAQUER ALOY, Antoni. BOSCH CAPDEVILA, Esteve, *Derecho Civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*. 3a edició. Madrid, Marcial Pons, 2017.
- DURÁN I BAS, Manuel, *Memoria de las instituciones del Derecho civil de Cataluña*. Barcelona, imprenta de la Casa de Caridad, 1883.
- LAMARCA I MARQUÈS, Albert, «We Are Not Born Alone and We Do Not Die Alone: Protecting Intergenerational Solidarity and Refraining Cain-ism Through Forced Heirship», *Oñati Socio-legal Series*, núm. 2, 2014, p. 264-282.
- NAVAS NAVARRO, Susana, «La sucesión intestada de la Generalidad de Cataluña», *Anuario de derecho civil*, vol. 55, núm. 3, 2002, p. 965-1114.
- PARRA LUCÁN, M. Ángeles, «Legítimas, libertad de testar y transmisión de un patrimonio», *AFDUDC*, núm. 13, 2009, p. 481-554.
- PARRA LUCÁN, Mª Ángeles i BARRIO GALLARDO, Aurelio, «La legítima en Derecho aragonés», a TORRES GARCÍA, Teodora (coord.), *Tratado de legítimas*. Barcelona, Atelier, 2012.
- ROCA TRÍAS, Encarna, «Llegítimas», a PUIG FERRIOL, Lluís, ROCA TRÍAS, Encarna, *Institucions de Dret civil de Catalunya. Volum III. Dret de successions*. 7a edició. València, Tirant lo Blanch, 2009.
- ROCA SASTRE, Ramón M., *Estudios sobre sucesiones. Vol. II*. Madrid, Instituto de España, 1981.
- ROCA SASTRE MONCUNILL, Luís, *Derecho de sucesiones. III*. Barcelona, Bosch, 1991.
- ROMANÍ Y PUIGDENGOLAS, Francisco i TRIAS Y GIRÓ, Juan de D., *Anteproyecto de Apéndice al Código civil para el Principado de Cataluña que presenta a la Comisión especial constituida con arreglo al Real Decreto de 24 de abril de 1899*. Barcelona, Imp. Vilá, Abad y Camp. Riera alta, 45, 1903.
- SCAEVOLA, Mucius Q., *Código civil. Comentado y concordado extensamente. Tom XIV*. 5ª edició. Madrid, Reus, 1940.
- TORRES GARCÍA, Teodora (dir.), *Las legítimas y la libertad de testar: perfiles críticos y comparados*. Cizur Menor, Aranzadi, 2019.
- VALLET DE GOYTISOLO, Juan, *Limitaciones de derecho sucesorio a la facultad de disponer. Tomo I. Las Legítimas*. Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, Madrid 1974.
- VAQUER ALOY, Antoni, «La legítima en el Derecho civil de Cataluña», a TORRES GARCÍA, Teodora (coord.), *Tratado de legítimas*. Barcelona, Atelier, 2012.

Llistat de sentències

a) Del Tribunal Suprem

STS de 3 de juny de 2014 (ECLI:ES:TS:2014:2484)

STS de 24 de maig de 2022 (Roj: STS 2068/2022)

b) Del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya

STSJC (secció 1a) de 28 de maig de 2015 (Roj: STSJ CAT 5193/2015)

STSJC (secció 1a) de 8 de gener de 2018 (Roj: STSJ CAT 9/2018)

STSJC (secció 1a) de 31 de maig de 2018 (Roj: STSJ CAT 5338/2018)

c) De l'audiència provincial de Tarragona

SAP Tarragona (secció 1a) de 18 de desembre de 2013 (JUR 2014\21780)

SAP Tarragona (secció 1a) de 10 de març de 2016 (JUR 2016\98178)

SAP Tarragona (secció 1a) de 5 de juliol de 2017 (JUR 2017\268505)

SAP Tarragona (secció 1a) de 12 de juny de 2018 (AC 2018\1322)

SAP Tarragona (secció 3a) de 26 de març de 2020 (AC 2020\1007)

SAP Tarragona (secció 3a) d'1 d'octubre de 2020 (JUR 2020\313134)

SAP Tarragona (secció 1a) de 8 d'octubre de 2020 (JUR 2020\337273)

SAP Tarragona (Secció 3) de 15 d'octubre de 2020 (Roj: T 1359/2020)

SAP Tarragona (secció 3a) de 21 d'abril de 2022 (Roj: SAP T 743/2022)

d) De l'audiència provincial de Barcelona

SAP Barcelona (Secció 19a) de 22 de març de 2012 (Roj: SAP B 2212/2012)

SAP Barcelona (Secció 1) de 29 de gener de 2014 (Roj: SAP B 1672/2014)

SAP Barcelona (Secció 14a) de 13 de febrer de 2014 (JUR 2014\85318)

SAP Barcelona (Secció 14a) de 30 d'abril de 2014 (Roj: SAP B 3359/2014)

SAP Barcelona (Secció 17a) de 22 d'octubre de 2015 (Roj: SAP B 12393/2015)

SAP Barcelona (Secció 16a) de 31 de març de 2016 (AC 2016\1043)

SAP Barcelona (Secció 19a) de 19 de maig de 2016 (AC 2016\1572)

SAP Barcelona (Secció 4a) de 13 de setembre de 2016 (AC 2016\2317)

SAP Barcelona (Secció 4a) de 25 d'abril de 2017 (JUR 2017\267047)

SAP Barcelona (Secció 1a) de 13 de juliol de 2017 (Roj: SAP B 5972/2017)

SAP Barcelona (Secció 19a) de 12 de setembre de 2017 (JUR 2017\293914)

SAP Barcelona (Secció 11a) de 11 d'octubre de 2017 (Roj: SAP B 10089/2017)
SAP Barcelona (Secció 1a) de 23 d'octubre de 2017 (JUR 2017\290629)
SAP Barcelona (Secció 17a) de 17 de novembre de 2017 (AC 2017\1726)
SAP Barcelona (Secció 11a) de 20 de juny de 2018 (JUR 2018\208353)
SAP Barcelona (Secció 17a) de 28 de juny de 2018 (AC 2018\1296)
SAP Barcelona (Secció 16a) de 26 de juliol de 2018 (JUR 2018\247316)
SAP Barcelona (Secció 19a) de 18 de gener de 2019 (JUR 2019\40222)
SAP Barcelona (Secció 16a) de 17 de juny de 2019 (JUR 2019\201125)
SAP Barcelona (Secció 19a) de 10 d'octubre de 2019 (JUR 2019\296264)
SAP Barcelona (Secció 14a) de 22 d'octubre de 2019 (JUR 2019\311273)
SAP Barcelona (Secció 14a) de 18 de febrer de 2020 (JUR 2020\80647)
SAP Barcelona (Secció 19a) de 27 de febrer de 2020 (JUR 2020\87392)
SAP Barcelona (Secció 1a) de 19 de juny de 2020 (JUR 2020\236941)
SAP Barcelona (Secció 14a) de 9 d'octubre de 2020 (Roj: SAP B 9840/2020)
SAP Barcelona (Secció 16a) de 18 de setembre de 2020 (Roj: SAP B 8758/2020)
SAP Barcelona (Secció 4a) de 9 de novembre de 2020 (Jur: SAP B 11935/2020)
SAP Barcelona (Secció 17a) de 15 de desembre de 2020 (Roj: SAP B 12855/2020)
SAP Barcelona (Secció 1A) de 28 de desembre de 2020 (Roj: SAP B 12807/2020)
SAP Barcelona (Secció 11a) de 29 de setembre de 2021 (JUR 2021\365727)
SAP Barcelona (Secció 19a) de 25 de novembre de 2021 (Roj: SAP B 14576/2021)
SAP Barcelona (Secció 13) de 28 de febrer de 2022 (Roj: SAP B 2434/2022)
SAP Barcelona (Secció 19a) de 29 d'abril de 2022 (Roj: SAP B 4652/2022)
SAP Barcelona (Secció 13a) de 30 de maig de 2022 (Roj: SAP B 6177/2022)
SAP Barcelona (Secció 1a) de 15 de juliol de 2022 (Roj: SAP B 8505/2022)
SAP Barcelona (Secció 19a) de 19 de juliol de 2022 (Roj: SAP B 8624/2022)

e) Altres

SAP Castelló de 29 de novembre de 2010 (JUR 2020\152408)
SAP València de 8 de febrer de 2018 (AC 2017\441)